

Student
Journal of
Social **S**ciences

სტუდენტთა ჟურნალი
სოციალურ მეცნიერებებში
№27, თებერვალი, 2024

აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვასთან დაკავშირებული საფრთხეები

მარია ბრეგვაძე

ნინო ნაკოფია

სოციოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: nino.nakopia767@sps.tsu.edu.ge

E-mail: maria.bregvadze016@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

1992-1993 წლებში ქართულ-აფხაზური დაპირისპირება ომში გადაიზარდა. ომის შედეგად ათასობით ადამიანი გახდა იძულებული დაეტოვებინა მშობლიური კუთხე და მიეღო დევნილის სტატუსი.

ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შედეგად საქართველოს ტერიტორიაზე გაჩნდა ათასობით დევნილი, რომელთა საჭიროებები კვლავაც დაუკმაყოფილებელია. საყურადღებოა ოკუპირებულ ტერიტორიაზე დარჩენილი ეთნიკურად ქართველების მდგომარეობა, არსებობს საფრთხე რომ დე ფაქტო მთავრობის მიერ გატარებული პოლიტიკის შედეგად ისინი დაკარგავენ ქართულ კულტურასთან მიკუთვნებულობის განცდას.

აღსანიშნავია, რომ აფხაზეთის ტერიტორიაზე ეთნიკურად ქართველი მოსახლეობის უმრავლესობა გალში ცხოვრობს. რეალობა მძიმეა - აფხაზეთში სრულად აკრძალულია ქართულ ენაზე სწავლება, გალელები შორდებიან ქართულ ენას, კულტურას. აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა ცდილობს მათში ქართული ეთნიკური იდენტობის მარკერების გაქრობას, ამ რეალობის ფონზე დგება გაუცხოების საშიშროება.

მოცემული კვლევის მიზანს წარმოადგენდა აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვასთან დაკავშირებული საფრთხეების შესწავლა. ინტერვიუები ჩატარდა როგორც დარგის ექსპერტებთან, ასევე აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებთან.

ჩატარებული კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხე არსებობს. ოკუპანტები აქტიურად ცდილობენ აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ცნობიერების სათავისოდ შეცვლას, რაც გულისხმობს: რუსული პროპაგანდის გავრცელებას, განათლების მშობლიურ ენაზე მიღების შეზღუდვას, მძიმე უფლებრივი მდგომარეობის შექმნას, რაც გამოიხატება პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამოქალაქო უფლებების შეზღუდვით. აქედან გამომდინარე ჩნდება საფრთხე, რომ რეგიონი, განსაკუთრებით კი ქალაქი გალი, დაიწყება ქართველი მოსახლეობისგან ან მოსახლეობა სტრუქტურული ძალადობის შედეგად შეეგუება არსებულ წყობას და დაშორდება ქართულ გარემოს. კვლევის მონაწილე რესპონდენტებისთვის პრობლემის მოგვარების მთავარი გზა კონფლიქტის მხარეებს შორის პასუხისმგებლობის გაზიარება და მშვიდობიანი მოლაპარაკებების აქტიურ რეჟიმში დაწყებაა.

საკვანძო სიტყვები: ოკუპაცია; დევნილი; დე ფაქტო მთავრობა; პროპაგანდა; კულტურა; იდენტობა.

შესავალი

მე-20 საუკუნის ბოლოს განსაკუთრებით დაიძაბა ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები. ამ დაძაბულობამ მიიღო ეთნიკური სახე, რამაც ხელი შეუწყო საომარი მოქმედებების დაწყებას. აფხაზეთის ომმა რადიკალურად შეცვალა ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები.

ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტს 30 000-მდე ადამიანი ემსხვერპლა, 300 000-მდე ადამიანს კი დევნილის სტატუსი მიენიჭა. (კოკაია & ჭუმბურიძე, 2022)

ომის დასრულების შემდეგ, აფხაზეთმა თავი დამოუკიდებელ ქვეყნად გამოაცხადა. საქართველო დღემდე არ აღიარებს ამ გადაწყვეტილებას და აღნიშნულ ფაქტს ოკუპაციად მიიჩნევს.

აფხაზების ცნობიერებაში განმტკიცებულია მოსაზრება, რომ აფხაზეთი მხოლოდ მათ ეკუთვნით, ცდილობენ სისრულეში მოიყვანონ ეთნიკური ჰომოგენიზაციის პროცესი. თუმცა ამ კუთხით ეჭახებიან ბარიერს, რომელიც აფხაზეთში გაღლეების ფიზიკურ არსებობას უკავშირდება. (თორია, 2022) დღევანდელი მონაცემებით, აფხაზეთის ტერიტორიაზე, ძირითადად გალში, ბევრი ეთნიკურად ქართველი ცხოვრობს. აფხაზებს არ აქვთ კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება გალში მცხოვრები ქართველების მიმართ, შესაბამისად ახორციელებენ აგრესიულ პოლიტიკას, რომელიც მოიცავს: მშობლიურ ენაზე სწავლების აკრძალვას, ხარისხიანი განათლების მისაღებად წვდომის შეზღუდვას. ოკუპირებულ ტერიტორიაზე აქტიურად მიმდინარეობს პროპაგანდის გავრცელება, ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაცია და ქართულ იდენტობაზე შეტევა. (ჩიჩუა, 2018) ამის გათვალისწინებით, არსებობს საფუძვლიანი საფრთხე, რომ აფხაზეთში დაიკარგება ქართული ეთნიკური იდენტობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ენა იდენტობის განსაზღვრის პროცესში ძალიან დიდ როლს ასრულებს. აქედან გამომდინარე, აფხაზეთში ქართული ენის გაქრობის მცდელობა არის სახიფათო ქმედება, რომელიც ნეგატიურ გავლენას მოახდენს მომავალი თაობის ცნობიერებაზე.

გალში მცხოვრები ეთნიკურად ქართველები აწყდებიან უამრავ პრობლემას, იმყოფებიან დილემის წინაშე - დარჩნენ თუ დატოვონ თავიანთი მშობლიური მიწა. ეს დიდ წილად განპირობებულია იმით, რომ არ არსებობს ობიექტური სასამართლო სისტემა, რომელიც გალში მცხოვრები ქართველების უფლებებისა და უსაფრთხოების დაცვას შეძლებს. აღსანიშნავია, რომ ქართველებსა და აფხაზებს შორის არსებობს ორმხრივი უნდობლობა. (Human Rights Watch, 2011)

2014 წლიდან აფხაზეთმა დაიწყო აქტიური შეტევა ქართულ იდენტობაზე, რაც გულისხმობდა განათლების სისტემიდან ქართული ენის ამოძირკვას. საწყის ეტაპზე, მათ დაიწყეს ქართული ენისა და ლიტერატურისთვის განკუთვნილი საათების შემცირება. 2015 წელს კი, აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობამ სწავლება სრულად გადაიყვანა რუსულ ენაზე. ეს ფაქტი მეტყველებს დე ფაქტო მთავრობის აგრესიულ პოლიტიკაზე, რომელიც ემსახურება გალში მცხოვრები ქართველების ეთნიკური იდენტობის შეცვლას. გატარებული პოლიტიკის შედეგად, იცვლება განათლების ხარისხი, რომელიც სამომავლოდ გავლენას იქონიებს ახალგაზრდების განათლების დონეზე, რაც შეაფერხებს მათ აკადემიურ განვითარებას. (ზურაბაშვილი, 2016)

ასევე საყურადღებოა რუსეთის მიერ გავრცელებული პროპაგანდა აფხაზეთში. აფხაზები თავს მიიჩნევენ დამოუკიდებელ ქვეყნად, თუმცა მათ გადაწყვეტილებებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს რუსეთი. ოკუპანტი ქვეყანა ცდილობს რეალობისგან განსხვავებული, არაობიექტური, დამახინჯებული მოცემულობის შექმნას, მოვლენების ინტერპრეტაციას. (Cichocka, 2021)

გემოაღნიშნული ფაქტები ადასტურებს პრობლემის სიმძაფრესა და აქტუალობას - აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხეებთან დაკავშირებით.

კვლევის მიზანი: აღნიშნული კვლევის მიზანია, აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვასთან დაკავშირებული საფრთხეების შესწავლა.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე ჩამოყალიბდა შემდეგი ამოცანები:

1. ისტორიული კონტექსტის მიმოხილვა (გამოკვლევულ იქნეს, თუ როგორ შეცვალა რუსულმა პროპაგანდამ აფხაზეთში მცხოვრები ადამიანების ქართულ კულტურასთან მიკუთვნებულობის განცდა);
2. გამოკვლევულ იქნეს, აფხაზეთში ქართული ენის დაკარგვასთან დაკავშირებული საფრთხეები - ენა, როგორც კულტურის განმსაზღვრელი და ინდიკატორი;
3. შესწავლილ იქნეს, აფხაზეთის განათლების სისტემაში არსებული კოლაფსი, რომელიც გავლენას ახდენს აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ცნობიერებაზე;
4. გამოკვლევულ იქნეს, როგორ მიმდინარეობს აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ემოციური კავშირის წყვეტა ქართულ კულტურასთან;
5. გამოკვლევულ იქნეს, რამდენად საკმარისია საქართველოს მთავრობის ჩართულობა აფხაზეთში ქართული კულტურისა და ეთნიკური იდენტობის გადარჩენა-შენარჩუნების საკითხში;
6. შესწავლილ იქნეს, როგორია ექსპერტებისა და დევნილების მომავლის განწყობები და პროგნოზი, ქართული კულტურისა და ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხეებთან დაკავშირებით.

ლიტერატურის მიმოხილვა

1980-იან წლებში ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები შესამჩნევად დაიძაბა. თუ მანამდე ქართულ-აფხაზურ დაპირისპირებას არ მიუღია ეთნიკური ხასიათი, საბჭოთა კავშირის კრიზისის პერიოდში კონფლიქტმა ეთნიკური სახე მიიღო. აღსანიშნავია, რომ ეს დაძაბულობა 1992-93 წლებში ომში გადაიზარდა. აფხაზეთის დატოვება მოუხდა ქართული მოსახლეობის დიდ ნაწილს (დაახლოებით 245 ათასი). აფხაზეთის ტერიტორიაზე დღემდე იმყოფებიან რუსეთის საოკუპაციო ჯარები, რასაც საქართველო ოკუპაციად აღიარებს. (საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, 2021)

ომამდე გალის რაიონში 93.8% ქართველი ცხოვრობდა, არსებობდა 51 ქართული სკოლა. (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა) ამჟამადაც, ქართველი მოსახლეობის უმრავლესობა დასახლებულია გალში, სადაც 30 000-40 000 ათასამდე ეთნიკურად ქართველი ცხოვრობს. (შიში და გაურკვეველობა: როგორ ცხოვრობენ ქართველები გალში, 2019) მათი

ლეგალური უფლებები და სტატუსი მუდმივი განხილვისა და მანიპულაციის საგანია. (ოთხოზორია, 2022)

აფხაზეთი დღესდღეობით თეორმალურად ინარჩუნებს ავტონომიას, თუმცა რუსეთის გავლენების ქვეშ არის მოქცეული. რუსული პროპაგანდა საკმაოდ მძლავრად მუშაობს აფხაზეთში, რუსეთი აქტიურად ეწევა ანტიქართველურ პოლიტიკას. ისინი ოდითგანვე ამტკიცებდნენ, რომ ის მიწა მთლიანად აფხაზებისაა და ქართველები მათი კულტურის შთანთქმასა და გაქრობას აპირებდნენ. (ცაავა, 2015) თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ კულტურის, აზრის, ცოდნის, ემოციების მაკონტროლებელი, გადანყვეტილების მიმღებია კრემლი, რომელიც ქმნის ანტიქართველურ და ანტიდასავლურ დისკურსებს აფხაზეთში.

„ენა არის ყოფიერების სახლი“. (მ.ჰაიდეგერი,1978) თუ ისტორიულ ფაქტებს გავისხენებთ, რუსეთის იმპერიალისტური სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი ბერკეტი ქვეყნის დასამორჩილებლად იყო იდენტობის ისეთ განმსაზღვრელ ნაწილზე შეტევა, როგორცაა ენა. რუსული და აფხაზური მხარეები ქართული ენის შეზღუდვითა და აკრძალვით ცდილობენ ადგილობრივი ქართველების საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული კავშირების შესუსტებას, რაც დაეხმარებათ გაამყარონ პოზიციები და თავიანთი მმართველობა გალის რაიონში. (ზურაბაშვილი, 2016)

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ 2015 წლიდან აფხაზურმა ადმინისტრაციამ გალის რაიონის თერთმეტივე სკოლის დანყებით კლასში რუსულ ენაზე გადაიყვანა სწავლება. ამ გადანყვეტილების მიხედვით, ყოველი მომდევნო კლასი სწავლას გააგრძელებს რუსულ ენაზე, ამ პრინციპით კი აფხაზეთის ტერიტორიაზე ბოლო ქართულენოვანმა გამოშვებამ სკოლა გასულ წელს დაამთავრა. დოკუმენტში აღინიშნა: „ქართული ენის, როგორც გალის მოსახლეობის მშობლიური ენის და ეთნიკური ქართველების იდენტობის უმნიშვნელოვანესი ელემენტის შეზღუდვა, თავისუფლად შეიძლება შეფასდეს, როგორც ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაცია.“ აფხაზეთში, კერძოდ, გალის რაიონში მცხოვრები ქართველი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი გატარებული სასტიკი პოლიტიკის შედეგად ვერ ფლობს ენას, ვერ იღებს ხარისხიან განათლებას, აწყდებიან უამრავ დეზინფორმაციას. ის ახალგაზრდები, რომლებიც ოკუპირებულ გალის რაიონში ცხოვრობენ, „იკარგებიან“, აქედან გამომდინარე, ირღვევა მათი თვითიდენტიფიკაციის პროცესი ქართულ კულტურასთან. (ზურაბაშვილი, 2016)

ენას აქვს მნიშვნელოვანი სოციალური ფუნქცია, რომელიც ხელს უწყობს ჯგუფში იდენტობისა და სოლიდარობის განცდების შექმნას, ეს არის საშუალება, რომლითაც კულტურის და მისი ტრადიციების, ღირებულებების, ნორმების შენარჩუნება და გადაცემა ხდება. ისტორიის მანძილზე, მრავალ საზოგადოებაში ეთნიკურად მცირე ჯგუფების ენობრივი სისტემების აღკვეთა იყო იმ მიზანმიმართული პოლიტიკის ნაწილი, რომელიც გამოიყენებოდა ამ კულტურების დასათრგუნად და გასაქრობად. (The importance of culture, language and identity) ერთ-ერთი კვლევის მიხედვით, რომელიც ევროპის მასშტაბით მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობათა ენისა და ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის რისკებს ეხება, აღნიშნულია, რომ იმ პირობებში, როცა სახელმწიფოში კონკრეტულ ეთნიკურ ჯგუფს აქვს ჰეგემონია, უმცირესობათა ჯგუფები იძულებულნი არიან, ზენოლით ან უკეთესი პირობებისა და შესაძლებლობების გამო, დაივიწყონ თავიანთი ენა. (Schmidt, 2008)

აღნიშნულ საკითხზე საუბრისას საინტერესოა უცხოური გამოცდილებაც. ისტორიულად, განათლება გამოიყენებოდა, როგორც კოლონიზაციის იარაღი ამერიკელი ინდიელების წინააღმდეგ. სკოლა-ინტერნატების სისტემა შეიძლება შეფასდეს, როგორც შენიღბული ომი, რომელიც ემსახურებოდა ამერიკის მიერ სრული კულტურული უზენაესობის მიღწევას და ინდიელებში ეთნიკური და კულტურული იდენტობის ეროზიასა და შესუსტებას. მიუხედავად იმისა, რომ ინდიელების გარკვეული ნაწილი ამ პროცესს ეწინააღმდეგებოდა, საკმაოდ დიდი ჯგუფი თვლიდა, რომ სკოლა-ინტერნატები და „ევროპული“ განათლების მიღება მათთვის ეკონომიკური უსაფრთხოების გარანტი იყო. (Martinez, 2013) მსგავსად, აფხაზების გარკვეული ნაწილი თვლის, რომ რუსულ ენაზე განათლების მიღება დაეხმარებათ ახალგაზრდებს აფხაზეთში და რუსეთში აკადემიური, კარიერული, ეკონომიკური განვითარებისთვის. (ზურაბაშვილი, 2016)

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ გალის რაიონში კულტურულ-შემოქმედებითი კუთხით სავალალო მდგომარეობაა. ანსამბლები ერთვებიან რუსეთში დაგეგმილ ღონისძიებებში, ეს ფაქტი მიუთითებს იმაზე, რომ რუსეთი პირადი ინტერესებისთვის იყენებს და სათავისოდ ცვლის საზოგადოებრივ განწყობებს გალში. (კახიშვილი, 2021)

კულტურის განვითარების და შეცვლის ერთ-ერთი მიზნია მიგრაცია, მაგრამ რა ხდება მაშინ, როცა ადამიანი რჩება მშობლიურ მიწაზე, თუმცა მაინც უცხოა. ქართველებს, რომლებიც გალის რაიონში, საკუთარ სამშობლოში ცხოვრობენ, უწევთ აიღონ დოკუმენტი, რომელიც განკუთვნილია უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის, ეს კი საკმაოდ მტკივნეული და ძვირია. ეს ნიშნავს იმას, რომ საკუთარ მიწაზე, სამშობლოში იწოდები „ლტოლვილად“. (შიში და გაურკვევლობა: როგორ ცხოვრობენ ქართველები გალში, 2019)

აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა ეთნიკურად ქართველ მოსახლეობას ჰპირდება, რომ აფხაზური გვარის მიღების შემთხვევაში, პასპორტითა და მოქალაქეობით უზრუნველყოფს. უკეთესი უფლებრივი მდგომარეობის გამო ამ შეთავაზებას ბევრი ქართველი თანხმდება, ზოგი კი თვლის, რომ ეს მათი შთამომავლობისთვის შეურაცხმყოფელია. (ზანთარაია, 2019)

საბოლოოდ, გალში მცხოვრები ქართველები საკუთარ მიწაზე, საკუთარ სახლში თავს პატიმრებად გრძნობენ. (შიში და გაურკვევლობა: როგორ ცხოვრობენ ქართველები გალში, 2019) აფხაზეთში ქართველები არიან ეროვნულ უმცირესობაში, იძულებული არიან სიცოცხლის, ცხოვრების უფლების შესანარჩუნებლად დაემორჩილონ გაბატონებულ კულტურას, აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლების ყველა მოთხოვნას. (ტოკლიკიშვილი, 2011)

ზემოაღნიშნულ პრობლემებში უდიდესი როლი ენიჭება სახელმწიფოს. მნიშვნელოვანია განხილვა, თუ რა ნაბიჯები გადადგმულა აქამდე საქართველოს სახელმწიფოს მიერ აფხაზეთში მცხოვრები ქართველი მოსახლეობის საკეთილდღეოდ. 2010 წელს შეიქმნა ორი უმთავრესი დოკუმენტი: საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებული სახელმწიფო სტრატეგია - „ჩართულობა თანამშრომლობის გზით“ - და მისი სამოქმედო გეგმა. აღსანიშნავია, რომ გალის რაიონში არსებულ სკოლებში სახელმწიფოს მიერ წარმოებული პოლიტიკა მოცემული ორი დოკუმენტის ფარგლებში მიმდინარეობს. სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანია გალში მშობლიურ ენაზე

განათლების მიღების შესაძლებლობისა და ქართულ სახელმძღვანელოებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა. (ზურაბაშვილი, 2016)

მეთოდოლოგია

აღნიშნული კვლევის სამიზნე ჯგუფებს წარმოადგენდნენ როგორც აფხაზეთიდან დევნილი პირები, აგრეთვე დარგის ექსპერტები. აფხაზეთიდან დევნილი ადამიანების რეკრუტირების პროცესისთვის შეირჩა ე.წ. „თოვლის გუნდის“ მეთოდი. რესპონდენტთა იმ ნაწილისთვის, რომლებიც დარგის ექსპერტებს წარმოადგენენ, შეირჩა მიზნობრივი შერჩევის სახე - ექსპერტული შერჩევა.

კვლევის ფარგლებში ჩატარდა როგორც სიღრმისეული ინტერვიუები, ისე ფოკუსჯგუფები. აღსანიშნავია, რომ დევნილების ჯგუფი საკმაოდ სენსიტიური ჯგუფია. შესაბამისად, საზიარო გამოცდილების მქონე ადამიანების გარემოში ყოფნა დაეხმარათ რესპონდენტებს, საკუთარი აზრი დაძაბულობის გარეშე გამოეხატათ.

აღნიშნული კვლევის სამიზნე ჯგუფს ასევე წარმოადგენდნენ დარგის ექსპერტები. ამ შემთხვევაში ინფორმაციის მოპოვების ყველაზე ოპტიმალური მეთოდი სიღრმისეული ინტერვიუა, ინსტრუმენტად გამოვიყენეთ ნახევრად სტრუქტურირებული კითხვარი.

ფოკუსჯგუფების მონაცემების ანალიზამდე გაიშიფრა ინტერვიუების აუდიო/ვიდეო ჩანაწერები, მომზადდა ტრანსკრიპტები, რასაც მოჰყვა მონაცემების კოდირება-კატეგორიზაციის ეტაპი. მონაცემთა ანალიზის პროცესში გამოვიყენეთ კონტენტანალიზი, რომელმაც საშუალება მოგვცა, მოპოვებული ინფორმაცია გაგვეანალიზებინა როგორც თვისებრივი, ისე რაოდენობრივი კომპონენტებით. ანალოგიურად, სიღრმისეული ინტერვიუს ანალიზამდე გაიშიფრა ინტერვიუს აუდიო/ვიდეო ჩანაწერები, რასაც მოჰყვა კოდირება-კატეგორიზაციის პროცესი. აღნიშნული ეტაპების შემდეგ მოხდა მონაცემების ლოკალური და ინკლუზიური ინტეგრაცია.

კვლევის შედეგები

რუსეთისა და აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობის ერთობლივი ქმედებით

გავრცელებული პროპაგანდა

თავდაპირველად, უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტში ჩართულ მხარეებს გააჩნიათ საკუთარი წილი პასუხისმგებლობა. ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ კონფლიქტის მოგვარების მიზნით, აუცილებელია ამ პასუხისმგებლობების დანახვა და გააზრება.

აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხეებზე საუბრისას მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, თუ რამდენად ძლიერია ოკუპანტების მიერ გავრცელებული პროპაგანდა. მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთის როლი და ჩართულობა კონფლიქტის გაღვივებაში აშკარაა,

ასევე აუცილებელია აფხაზური მხარის პასუხისმგებლობის გააზრება, რომელიც მათ ნამდვილად აქვთ:

„ადგილობრივი წინააღმდეგობებიც იყო და თავისთავად აფხაზები რუსეთის ფაქტორს იყენებენ საკუთარი ეთნიკური ინტერესების გასატარებლად.“ (ექსპერტი N4, ისტორიკოსი, კულტურის მკვლევარი)

ერთ-ერთი ექსპერტი აღნიშნავს, რომ აფხაზეთში გავრცელებულია ნარატივი, თითქოს აფხაზეთის ტერიტორია მხოლოდ აფხაზებს ეკუთვნით. აფხაზებს ახასიათებთ ერთი შეხედვით ეთნოცენტრული ნაციონალიზმი, ამ ნარატივებით კი ცდილობენ ისტორიის ნაციონალიზაციას და ისტორიის პოლიტიკის იარაღად გამოყენებას, რომელიც გავლენას ახდენს აფხაზეთში მცხოვრებ ადამიანებზე.

ეთნონაციონალიზმი არის ნაციონალიზმის სახე, რის მიხედვითაც ერთი მიიჩნევა მთავარ ღირებულებად, შესაბამისად მისი ინტერესების დაცვა, ერთგულება და მისთვის ბრძოლა ყველაზე მნიშვნელოვანია. ამ გაგებით ადამიანი, რომელიც განეკუთვნება სხვა ეთნიკურ ჯგუფს, შესაძლოა ითვლებოდეს ქვეყნის მოქალაქედ, თუმცა ერის ნაწილად ვერასდროს იქცევა. (სოციალურ და ტერმინთა ლექსიკონი - ცნობარი, 2004)

ექსპერტების აზრით, აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა ცდილობს გალში მცხოვრები ქართველების ცნობიერების თავის სასარგებლოდ შეცვლას, ისტორიის დამახინჯებას, დებინფორმაციის გავრცელებას, რისი საშუალებითაც ადამიანებს აჯერებენ არაობიექტურ რეალობას. პოსტკოლონიალისტური თეორიის თანახმად, ხდება იმპერიალიზმის კულტურული ასპექტის წარმოჩენა. კულტურული იმპერიალიზმი ჩაგვრის ერთ-ერთი სახეა, რომელიც არსებული მცირე კულტურის გაქრობას და დომინანტი ჯგუფის კულტურის გაბატონებასა და ჩაგვრულისთვის ამის თავსმოხვევას გულისხმობს. (ლექსიკონი ცნობარი სოციალურ მეცნიერებებში, 2016)

ექსპერტმა გაიხსენა მაგალითი ისტორიის პოლიტიკის იარაღად გამოყენებისა, რომელიც შესაძლოა კულტურული იმპერიალიზმის გამოვლინებად ჩაითვალოს. გალში მცხოვრები ქართველი მიიჩნევა, რომ აუცილებელია ადგილობრივებმა გაითავისონ, რომ ისინი ცხოვრობენ აფხაზების ტერიტორიაზე და არა მათ მშობლიურ მიწაზე.

აფხაზები არა მხოლოდ ქართული მოსახლეობის, არამედ სომხების მიმართაც ნეგატიურად არიან განწყობილნი, რაც წლებია გრძელდება, თუმცა ამ შემთხვევაში კონფლიქტის მიზეზი და ბრძოლის ხერხები განსხვავებულია, აფხაზებს საფრთხედ მიაჩნიათ და ამფოთებს მათ ტერიტორიაზე სომხების ეკონომიკური გაძლიერება. (პაპასკირი, 2016)

რუსული პროპაგანდა აფხაზეთის ტერიტორიაზე საკმაოდ მძლავრია. რუსეთში არ არსებობს თავისუფალი პრესა. ექსპერტების ნაწილი მიიჩნევა, რომ ანტიქართველურ პოლიტიკას ახორციელებს აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა, რომელსაც სურს გალში მცხოვრებ ქართველებთან ერთად „გარუსდეს“. სწორედ ამიტომ აფხაზები გალში ატარებენ ისეთ პოლიტიკას, რაც რუსეთისთვის ხელსაყრელია და მათი ინტერესების გატარებას ემსახურება.

„ამ ეტაპზე მგონია, რომ იმ იდეას, რა იდეასაც რუსები ისურვებდნენ რომ განეფითარებინათ, აფხაზები აკეთებენ.“ (ექსპერტი N2, არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენელი, ექსპერტი კონფლიქტების სფეროში)

ოკუპანტების მიერ მეგრელების ცალკე ერად წარმოჩენის მცდელობა - სეპარაცია ქართველებისგან

საყურადღებოა ის, რომ აფხაზების მხრიდან ქართული იდენტობის დაკარგვის ერთ-ერთი ხერხია მეგრელობისა და ქართველობის ერთმანეთისგან გამიჯვნა. ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ აფხაზებისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია გალში მცხოვრები ქართველი „მეგრელობს“ თუ „ქართველობს“. აფხაზები ცდილობენ, გალელებში დაინახონ განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფი, მეგრელები - როგორც ცალკეული ერის წარმომადგენლები.

„მეგრელობას უსვამენ ხაზს, მეგრული ენის ფაქტორს. გალელებს ეუბნებიან, თქვენ ქართველები კი არ ხართ, თქვენ ხართ მეგრელები.“ (ექსპერტი N4, ისტორიკოსი, კულტურის მკვლევარი)

ერთ-ერთი ექსპერტის თანახმად, როცა გალელს უწევს არჩევანი გააკეთოს ქართულსა და მეგრულს შორის, იგი თვლის, რომ ქართულის მეგრულით ჩანაცვლებით მის ცხოვრებაში არაფერი იცვლება და ქართველობის დაკარგვას საფრთხე არ ემუქრება, რადგან ოჯახში, მეგობრებში, ქალაქში ისედაც მეგრულად საუბრობდა. გალელების ცნობიერებაში ქართველობა და მეგრელობა თითქმის ერთი და იგივეა. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მეგრულად საუბარი გალში დაკავშირებულია ცხოვრების უსაფრთხო პირობებთან.

განათლება და ქართული ენა, როგორც მთავარი იარაღი ქართული იდენტობის დაკარგვისთვის
ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის ერთ-ერთი მთავარი იარაღი არის განათლება და ქართული ენის შეზღუდვა. ამ კონტექსტში საინტერესოა საერთაშორისო ისტორიული მაგალითის განხილვა. ამერიკელი კოლონიალისტებისთვის განათლება იყო შეტევის პირველი სამიზნე და იარაღიც, რათა ებრძოლათ აბორიგენი ინდიელების იდენტობის წინააღმდეგ, რისთვისაც იყენებდნენ სკოლა-ინტერნატების სისტემას. (Pihama & Lee-Morgan, 2019)

საინტერესოა საბჭოთა კავშირის მაგალითი: 1924 წელს მათ დააარსეს დეპარტამენტი ჩრდილოეთში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების მდგომარეობის მართვისთვის, რომელშიც აქცენტი კეთდებოდა მათი ტრადიციების შენარჩუნებაზე, თუმცა საბოლოოდ გადაიქცა რუსეთთან სრული ასიმილაციის პოლიტიკად. ეთნიკური უმცირესობების ახალ თაობას ორი წლის ასაკიდან ევალდებოდა სკოლა-ინტერნატებში სწავლის დაწყება, სადაც მათ თავიანთ მშობლიურ ენაზე საუბარი ეკრძალებოდათ. საკუთარ სახლში დაბრუნების შემდეგ ისინი ვერ ახდენდნენ იდენტიფიკაციას თავიანთ კულტურასთან, არ ფლობდნენ ენას, იყვნენ გაუცხოებულები თავიანთი საზოგადოებისგან. (Smith, 2009)

მნიშვნელოვანია თავიდანვე აღინიშნოს აფხაზების გეზი, რომ მათ აქვთ სურვილი „გარუსდნენ“. ამ პირობებში კი არსებობს არა მხოლოდ ქართული კულტურის, არამედ აფხაზური ენის გაქრობის

რისკიც. აღსანიშნავია, რომ იუნესკომ აფხაზური ენა ოფიციალურად შეიტანა იმ ენების სიაში, რომლებიც გაქრობის საფრთხის წინაშე არიან. (შანიძე, 2021)

ქართულ იდენტობაზე შეტევის პროცესში რუსებმა გაიაზრეს, რომ აფხაზურ ენას არ ჰქონდა საკმარისი პერსპექტივა და ძალა იმისა, რომ ჩაენაცვლებინა ქართული ენა, გამოსავალი კი იყო საგანმანათლებლო პროცესის რუსულ ენაზე გადაყვანა, 2008 წლიდან კი ქართულ ენაზე სწავლა-განათლება აიკრძალა.

ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ იდენტობის კვლევის პროცესში მრავალი ასპექტი შემოდის, მათ შორის ის, რომ აფხაზეთში დიდი ხანია არ ისწავლება საქართველოს ისტორია, გეოგრაფია, ლიტერატურა და თუ ისწავლება, ეს არის გაყალბებული. პარალელურ რეჟიმში კი, მიმდინარეობს აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობის მიერ დამახინჯებული ისტორიის გაძლიერებული სწავლება.

ფოკუსჯგუფის პრაქტიკულად ყველა მონაწილე მიიჩნევს, რომ ქართული იდენტობის დაკარგვის მთავარი იარაღი სწორედ განათლების სისტემაში არსებული მძიმე მდგომარეობა და ქართული ენის შეზღუდვაა. დევნილები თვლიან, რომ იმ პირობებში როცა რუსული სისტემა აქტიურად ზღუდავს ქართულ ენას, რთულია იქ მცხოვრებმა ადამიანებმა იზრუნონ თავიანთი ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნებაზე. რესპონდენტებმა აღნიშნეს, რომ აფხაზეთში მცხოვრებ ეთნიკურად ქართველი ახალგაზრდების გარკვეულ ნაწილს უჭირს ქართულ ენაზე მეტყველება და წერა-კითხვა. საქართველოში ჩატარებული ერთ-ერთი კვლევის თანახმად, რესპონდენტების 77.9% მიიჩნევს, რომ ადამიანის ქართველად აღქმისთვის მნიშვნელოვანია იგი ფლობდეს ქართულ ენას. (Bogishvili, Osepashvili, Gavashelishvili, & Gugushvili, 2016) ამის გათვალისწინებით, არსებობს რისკი იმისა, რომ თუ გალში დაიკარგება ქართული ენა, ეს გამოიწვევს გარკვეულ ეჭვებს, რამდენად შეძლებს ახალი თაობა მომავალში საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას საქართველოსთან და მეორე მხრივ, ქართული საზოგადოება მომავალში რამდენად აღიქვამს მათ ქართული კულტურის წევრებად.

„როცა ჩემი თანატოლი გავიცანი, მან მოხოვა, რომ მიმოწერა გამეგრძელებინა ლათინური ასოებით და თან მეგრულად, რადგან მას არ შეეძლო ქართულად მეტყველება და ზოგადად ქართულად კითხვაც კი.“ (მდედრობითი, 24 წლის დევნილი გალიდან)

გალში მცხოვრები ქართველების ოკუპანტების მიერ დაგეგმილ კულტურულ-შემოქმედებით ღონისძიებებში ჩართულობა

საქართველოსთან ემოციური კავშირის წყვეტის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი კულტურულ-შემოქმედებით ღონისძიებებში მონაწილეობის საკითხია. ექსპერტებმა ისაუბრეს გალში მცხოვრები ქართველების ჩართულობაზე ოკუპანტების მიერ დაგეგმილ ღონისძიებებში. ისინი თვლიდნენ, რომ აღნიშნული ფაქტი ნამდვილად წარმოადგენს პრობლემას და შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს ახალი თაობის ცნობიერებაზე. აღსანიშნავია, რომ ექსპერტების ნაწილი ამ ჩართულობას უკავშირებს აფხაზების იძულების პოლიტიკას, ნაწილი კი თვლის, რომ მაინც არსებობს გამოსავალი და უარის თქმის შესაძლებლობა, რათა მათ თავი აარიდონ ოკუპანტების მიერ დაგეგმილ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღებას.

„არის შესაძლებლობა, რომ 9 აპრილს დროშა [აფხაზეთის, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის დროშა] არ აფრიალო მოსკოვში. ეს მაინც არჩევანია, ეს შეგნებული ნაბიჯია, მისი პასუხისმგებლობა... (ექსპერტი N 4, ისტორიკოსი, კულტურის მკვლევარი)

ერთ-ერთი ექსპერტის აზრით, აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ოკუპანტების მიერ დაგეგმილ ღონისძიებებში ჩართვა აყალიბებს ჰიბრიდულ აზროვნებას, რაც გულისხმობს იმას, რომ ადამიანი შესაძლოა თავს გრძნობდეს ქართველად, იდენტიფიცირდებოდეს როგორც ქართველი, თუმცა ამავდროულად შეეძლოს კიდევ ერთი ბუნების შეთავსება და დე ფაქტო მთავრობის მიერ აღიარებული სოციალური, კულტურული ნორმების გაზიარება. ცნობიერების მსგავსი ცვლილება ეტაპობრივად, შესაძლოა გაუზრებლად მიმდინარეობდეს, ადამიანი სპონტანურად ხდება ამ მოვლენის ნაწილი. ამასთან, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ქართული კულტურული ძეგლების პრობლემა. ისეთი ძეგლები, რომლებიც ქართული იდენტობისა და ისტორიის მახასიათებელია, გადაღებილია თეთრად.

აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების უფლებრივი მდგომარეობა

როცა არსებობს საფრთხე, რომ გალში მცხოვრებმა ქართველებმა შეიძლება დაკარგონ საკუთარი ეთნიკური იდენტობა, აუცილებელია ყურადღების გამახვილება უფლებრივ მდგომარეობაზე.

შეიძლება ითქვას, რომ გალში მცხოვრები ქართველები აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობისთვის „უცხო“ აღიქმებიან. ზიმელის მიხედვით, „უცხო“ არის ადამიანი, რომელიც ვერ თავსდება მეგობრობა-მტრობის დიქტომიაში. (Georg Simmel, 1908)

ასევე, ერთ-ერთმა ექსპერტმა აღნიშნა, რომ ამ გამოუვალი მდგომარეობიდან გამოსავალი აფხაზეთისთვის მათი რუსიფიკაციაა, დიდ კულტურაში შესვლა. აფხაზები მაქსიმალურად ცდილობენ გალში მცხოვრები ქართველების უფლებების შელახვასა და დისკრიმინაციას, რაც გამოიხატება: გადაადგილების შეზღუდვაში, განათლების მშობლიურ ენაზე მიღების აკრძალვაში, სტუმრის სტატუსის მინიჭებაში და ა.შ.

ერთ-ერთი მთავარი ბარიერი გალელებისთვის თავისუფალი მობილობისა და გადაადგილების შეზღუდვაა, რაც ზრდის რისკს, რომ გალსა და დანარჩენ საქართველოს შორის გაღრმავდება გაუცხოება.

ამასთან, გალელებს შეზღუდული აქვთ უფლებები საკუთარ ქონებაზე, რადგან არ აქვთ აფხაზური პასპორტი. პასპორტის ალტერნატივა გალელებისთვის არის ბინადრობის მონაწილეობა, თუმცა მისი აღების შემთხვევაშიც არ აქვთ ისეთი უფლებები, როგორცისაა არჩევნებში მონაწილეობა, საკუთარ ქონებასა და სახლზე უფლების მოთხოვნა და ა.შ. ეს შეიძლება ჩაითვალოს სტრუქტურულ ძალადობად, რომელიც გულისხმობს სოციალური სტრუქტურების და ინსტიტუტების ისეთ მოქმედებას, რომელიც წინააღმდეგობას უქმნის ადამიანებს, რომ დაიკმაყოფილონ ძირითადი საჭიროებები. სტრუქტურული ძალადობა მოიცავს კონკრეტული ჯგუფისთვის ეკონომიკური და პოლიტიკური უფლებების ჩამორთმევას, რაც ჯგუფის შესუსტებას ისახავს მიზნად. (Turvey, Coronado, & Baltazar, 2022)

მნიშვნელოვნად ირღვევა ადამიანების უფლებები განათლების მშობლიურ ენაზე მიღების კუთხით. სამწუხაროა, რომ გალში ქართულ ენაზე სწავლება აიკრძალა. გარდა ამისა, არსებობს შიში, რომ ქართულ ენაზე საუბარს მოჰყვება სადამსჯელო ღონისძიებები.

შეიძლება ითქვას, რომ აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლების უსამართლო ნაბიჯები გალში მცხოვრები ქართველების მიმართ არის სიმბოლური ძალადობის მაგალითი. ბურღიე სიმბოლურ ძალადობად მიიჩნევა ძალადობას, რომელიც ხორციელდება კულტურული მექანიზმებით. ეს არის ძალადობა, რომელიც ინდივიდზე თავისივე თანამონაწილეობითა და ჩართულობით ხორციელდება. ინსტიტუტი, რომელიც ახორციელებს სიმბოლურ ძალადობას კი - განათლების სისტემაა. პირები, რომლებიც ფლობენ ძალაუფლებას, ცდილობენ ენისა და სხვადასხვა სიმბოლური სისტემების თავსმოხვევას ადამიანებზე. (ბერძენიშვილი, 2019)

აუცილებელია ითქვას, რომ თუ ადამიანები თავს არ იგრძნობენ უსაფრთხოდ და დაცულად, თუ ისინი იფიქრებენ და იგრძნობენ, რომ საკუთარი ეთნიკურობის გამო არიან ბენოლის ქვეშ, ამ შემთხვევაში არსებობს იდენტობის დაკარგვის საფრთხე, რადგან ადამიანებს უნევთ ქრონიკულად დამალონ თავიანთი იდენტობა.

საინტერესოა გოფმანის დრამატურგიული თეორია, რომელიც ეხება ყოველდღიურ წარმოდგენას სხვების წინაშე. ინდივიდი ცდილობს საკუთარი ქმედების მოცემულ რეალობასა და კონტექსტზე მორგებას, ამ აქტივობით კი სამიზნე აუდიტორიაზე შთაბეჭდილების მოხდენა სურს. ეს არის ერთგვარი პერფორმანსი, რომელსაც ინდივიდი ასრულებს „სცენაზე“. სცენასა და კულისებს მიღმა ქმედება ერთმანეთისგან განსხვავდება. აღნიშნული თეორია შეიძლება მიესადაგოს აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ცხოვრების წესს, რომელიც გარკვეულ პერფორმანსს ჰგავს და დე ფაქტო მთავრობის სურვილების შესაბამისად მიმდინარეობს. არსებობს გალში მცხოვრები ქართველების ის ნაწილი, რომელსაც უნევს მსგავსი პერფორმანსების წარმოდგენა, რათა უზრუნველყოს თავისი უსაფრთხოება. (Goffman, 1956)

გაღელვებს აქვთ დაუცველობის განცდა, მიიჩნევიან ორმაგად მარგინალურ ჯგუფად. (თორია, 2022) ის, რომ აფხაზეთში გაღელვები ცხოვრობენ შიშის ქვეშ, რომ უნევთ დამალონ თავიანთი იდენტობა, უსაფრთხოების მიზნით მიჰყვენ აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლების რეფორმებს, იწვევს იმას, რომ ეს ადამიანები ნებსით თუ უნებლიედ ხდებიან კონფორმისტები. გიდენსის მიხედვით, ინდივიდს მიზანმიმართულად შეუძლია განსაზღვროს საკუთარი იდენტიფიკაციის პროცესი სოციალური ცვლილებებიდან გამომდინარე. (Giddens, 1991) ეს შეიძლება დაუკავშირდეს გალში მცხოვრები ქართველების გამოცდილებას, ადამიანების, რომლებიც ნებსით თუ უნებლიეთ გახდნენ აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობის მიერ შექმნილი რუსული სივრცის წევრები და ფეხი აუწყვეს მათ პოლიტიკას.

„კომფორტული შეიძლება უხეში სიტყვაა, მაგრამ ახლოსაა სიმართლესთან - ისეთ პირობებს ეძებენ, სადაც მშვიდად იცხოვრებენ და ამიტომ ეგუებიან რეალობას.“ (ექსპერტი N 1, დამოუკიდებელი ექსპერტი კონფლიქტების სფეროში)

გალის ქართველებისგან დაცლის საშიშროება

გარდა იმისა, რომ არსებობს გალში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხე, ექსპერტები საუბრობენ კიდევ ერთ მნიშვნელოვან პრობლემაზე, რაც გულისხმობს გალის რაიონის ქართული მოსახლეობისგან დაცლას. ისინი პარალელს ავლებენ ახალგორთან, რომელიც ფაქტობრივად დაიცალა ქართველებისგან.

იმის გათვალისწინებით, რომ გალში მცხოვრები ქართველები არიან იმ ჯგუფის წარმომადგენლები, რომლებიც ამყარებენ ქართულ კონცეფციას აფხაზეთში, გალის ქართველებისგან დაცლა პირდაპირ გულისხმობს აფხაზეთში ქართული იდენტობის დაკარგვას.

ექსპერტები საუბრობენ მიზეზებზე, თუ რატომ შეიძლება გალი დაიცალოს ქართველებისგან. ეს მიზეზები გულისხმობს მძიმე უფლებრივ მდგომარეობას, გალში რუსული გარემოს არსებობას, უპერსპექტივობას. ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ განსაკუთრებული პრობლემა და დაცლის რისკი სწორედ ახალგაზრდებშია, რომლებიც ვერ ხედავენ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე განვითარების შესაძლებლობას.

ერთი შეხედვით ის, რომ გალელი ახალგაზრდები ინტერესდებიან ქართული განათლებით, სასიხარულოა, თუმცა საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე ჩამოსული ახალგაზრდების ოკუპირებულ აფხაზეთში დაბრუნების შანსი დაბალია.

ექსპერტის აზრით, ამას ბოლო სტატისტიკებიც მოწმობს. ქართული იდენტობის დაკარგვის კუთხით საფრთხე ორგვარია - ერთი მხრივ, ოჯახები ტოვებენ საკუთარ საცხოვრებელ ადგილს უპერსპექტივობის, წნეხის გამო, მეორე მხრივ, გალში დარჩებიან ადამიანები, რომლებიც ამ სივრცეში და გარემოში თავს კომფორტულად იგრძნობენ, შეეგუებიან ამ სივრცეში არსებულ გაბატონებულ პოლიტიკას, ასიმილირდებიან მათთან.

„რალაც ჯგუფი რჩება და ხდება მისი რუსიფიკაცია და რალაც ჯგუფი გამოდის...ბევრი ადამიანი აღარ ბრუნდება და არც უნდა წასვლა, ამბობენ: რალა მინდა, იქ ჩემი სამშობლო არ არის, ანუ ქართული გარემო არ არის.“ (ექსპერტი N1, დამოუკიდებელი ექსპერტი კონფლიქტების სფეროში)

საინტერესოა, ბაუმანის თეორია, რომელიც ეხება ამბივალენტობას. ბაუმანი თვლიდა, რომ მოდერნულობისთვის დამახასიათებელია წესრიგი, შესაბამისად იგი ებრძვის ამბივალენტობას. ბაუმანს რეალურ მაგალითად მოჰყავს ნაცისტური გერმანიის შემთხვევა, როცა მოახდინეს ებრაელების, როგორც „უცხოების“, ამბივალენტური ბუნების მქონე ადამიანების გენოციდი. ისინი სწორედ ასე ცდილობდნენ წესრიგის მიღწევას. (კაჭკაჭიშვილი, 2018) იმის გათვალისწინებით, რომ აფხაზეთში მცხოვრები ქართველები აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობისთვის არიან „უცხოები“, მძიმე უფლებრივი მდგომარეობის შექმნა, ქართულ იდენტობაზე ზეწოლა არის ერთგვარი მცდელობა, რომ ქართველი მოსახლეობა აიძულონ, დატოვონ საკუთარი საცხოვრებელი ადგილი. ოკუპანტები ამ პრინციპით ცდილობენ „წესრიგის“ დამყარებას.

საქართველოს სახელმწიფოს ჩართულობა აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნების პროცესში

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლებისა და კულტურის სამინისტროს წარმომადგენელმა ისაუბრა განათლების მიმართულებით არსებულ პროგრამებზე. აღნიშნა, რომ გალის საგანმანათლებლო რესურსცენტრი ამყარებს უწყვეტ კონტაქტს გალში მცხოვრებ მასწავლებლებთან, მშობლებთან და ბავშვებთან. რესპონდენტის თქმით, საგანმანათლებლო პოლიტიკის განხორციელება გულისხმობს მასწავლებლების ფინანსურ მხარდაჭერას, იქ მიღებული განათლების აღიარებას და ა.შ.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლებისა და კულტურის სამინისტროს წარმომადგენელი აღნიშნავს, რომ საქართველოს სახელმწიფოს აქვს დასახული 10- წლიანი სამოქმედო გეგმა, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს პრობლემის მოგვარების კუთხით, თუმცა ჩაკეტილი საზღვარი მნიშვნელოვან ბარიერად ესახება.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის წარმომადგენელმა ინტერვიუში აღნიშნა, რომ სხვადასხვა პროგრამების საშუალებით აქტიურად ხდება გალში მცხოვრები ახალგაზრდების დაინტერესება. მისი აზრით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აფხაზური ენის გადარჩენა, რაც დაკავშირებულია ქართული ენის გადარჩენასთანაც.

დამოუკიდებელ ექსპერტებს სახელმწიფოს ჩართულობასთან დაკავშირებით ჰქონდათ განსხვავებული შეხედულება და აღნიშნულ საკითხზე კრიტიკულად იმსჯელეს. თავდაპირველად ერთ-ერთმა ექსპერტმა აღნიშნა, რომ საქართველოს მთავრობამ აუცილებელია გაატაროს სამოქალაქო ღირებულებებზე დამყარებული პოლიტიკა, რომელიც დაფუძნებულია თანასწორობაზე და რომელიც ითვალისწინებს მოქალაქის უფლებებს. ერთ-ერთმა ექსპერტმა თქვა, რომ საქართველოს მთავრობის მიერ დადგენილ სამოქმედო გეგმას აქვს ფორმალური ხასიათი და პრაქტიკაში ნაკლებად ხორციელდება.

„კონკრეტულად ადამიანზე უნდა იყოს ორიენტირებული, ადამიანის საჭიროებაზე - ეკონომიკურზე, კულტურულზე, სოციალურზე. მე არ მაინტერესებს აბსტრაქტული ფსევდოსენტიმენტები. ცარიელი მითია, ცარიელი აღმნიშვნელი გახდა აფხაზეთი.“ (ექსპერტი N 4, ისტორიკოსი, კულტურის მკვლევარი)

ექსპერტები საუბრობენ იმ მნიშვნელოვან ფაქტორებზე, რაც გააუმჯობესებს გალში მცხოვრები ქართველების უფლებრივ მდგომარეობას, შეუნარჩუნებს და გააძლიერებს მათ ეთნიკურ იდენტობას: განათლების კუთხით ექსპერტები ძირითად საკითხად მოიაზრებენ სტიპენდიების გაცემას, გაცვლითი პროგრამების არსებობას, მათ შორის საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე, რაც დაეხმარებათ ბავშვებს, რომ გაუჩნდეთ ქართულად საუბრის საჭიროება და მათი კავშირი ქართულ სივრცესთან და კულტურასთან გაღრმავდეს. პრაქტიკულად ყველა ექსპერტი საუბრობდა გალში მცხოვრები მასწავლებლების არასაკმარის ანაზღაურებაზე. ფოკუს ჯგუფში მონაწილე დევნილების აზრით, სახელმწიფოს ჩართულობა აღნიშნულ პროცესებში არ არის საკმარისი. ისინი თვლიან, რომ სახელმწიფოს მხრიდან უნდა გადაიდგას ქმედითი ნაბიჯები.

მათი აზრით, მნიშვნელოვანია აფხაზებთან კომუნიკაცია და მოლაპარაკება, ისინი მაქსიმალურად უნდა ეცადონ, რომ გადარჩეს ქართული ენა და კულტურა აფხაზეთში.

„ამ პროპაგანდის ფონზე, რომ ქართველებმა არ დაკარგონ იდენტობა, სახელმწიფოს მხრიდან უნდა იყოს მხარდაჭერა... სახელმწიფო გახდა ნეიტრალური, შეგუებადი ამ მოცემულობის მიმართ და სახელმწიფოს ჩართულობა ნაკლებია.“ (მდედრობითი, 26 წლის, დევნილი გალიდან)

აგრეთვე უნდა აღინიშნოს - როგორც ექსპერტებმა, ისე ფოკუსჯგუფის მონაწილეებმა ისაუბრეს არასამთავრობო სექტორისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების აქტიური ჩართულობის საჭიროებაზე.

რესპონდენტების სამომავლო პროგნოზი და განწყობა -დამოკიდებულება

სამომავლო პროგნოზსა და განწყობაზე საუბრის დროს ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების სწორი მიმართულებით განვითარება მნიშვნელოვანია კონფლიქტის მოგვარებისთვის. ექსპერტები იაზრებენ პრობლემის სიმძაფრეს და აღნიშნავენ, რომ ნამდვილად არსებობს აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვის საფრთხე.

ექსპერტების აზრით, მოლაპარაკებების დემოკრატიული გზით წარმართვით შესაძლებელი იქნება ქართულ-აფხაზური ურთიერთობის რეკონსტრუქცია, რომელიც იქნება ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი კონფლიქტის მოგვარების საკითხში.

„...მჯერა, რომ საქართველო გამონახავს დემოკრატიულ გზას და სამოქალაქო ინსტიტუტებზე დაფუძნებულ ურთიერთობებს აფხაზებთან და ოსებთან... ავიღოთ ვალდებულება ერთი სახელმწიფოს მართვაზე, მაშინ რაღაც შეიცვლება...“(ექსპერტი N 1, დამოუკიდებელი ექსპერტი კონფლიქტების სფეროში)

ერთ-ერთმა ექსპერტმა აღნიშნა, რომ დღესდღეობით არსებული სიტუაცია არ არის ჩვეული, რუსეთ-უკრაინის ომმა შესაძლოა ფუნდამენტურად შეცვალოს გეოპოლიტიკური მდგომარეობა, ირგვლივ მნიშვნელოვანი ცვლილებები მიმდინარეობს, რამაც შეიძლება ასევე დიდი გავლენა იქონიოს აფხაზეთის საკითხზე.

„ასეთი რამ არ ყოფილა ომის დაწყებიდან დღემდე... აფხაზეთის ომის დაწყებიდან დღემდე. შეიძლება გეოპოლიტიკური სიტუაცია რადიკალურად შეიცვალოს და ამან გახსნას ახალი სივრცეები სამოქმედოდ აფხაზებთან, აფხაზებიც ამაზე ფიქრობენ.“ (ექსპერტი N 4, ისტორიკოსი, კულტურის მკვლევარი)

ფოკუსჯგუფის მონაწილე დევნილთა აზრით, ქართული იდენტობის დაკარგვის საფრთხე მძლავრია, თუ არსებული რეალობა სასიკეთოდ არ შეიცვლება, პოზიტიური პროგნოზის გაკეთება რთული იქნება. მათი აზრით, დროის გასვლასთან ერთად სიტუაცია მით უფრო იძაბება, რადგან ვერ ხედავენ შესაბამის ქმედითუნარიანობას საქართველოს მთავრობის მხრიდან.

დასკვნა

აღნიშნული კვლევის მიზანს წარმოადგენდა აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვასთან დაკავშირებული საფრთხეების შესწავლა.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ აფხაზეთში მოქმედებს დე ფაქტო მთავრობისა და რუსეთის ხელისუფლების მიერ განხორციელებული ერთობლივი პროპაგანდა, რომელიც ემსახურება ზოგადად აფხაზეთში მცხოვრები მოსახლეობის და მათ შორის ეთნიკურად ქართველი ადამიანების ცნობიერების შეცვლას. აღსანიშნავია, რომ პროპაგანდისტული მიზნების განხორციელებისთვის ძლიერი იარაღია განათლების სისტემაზე შეტევა და დამახინჯებული ინფორმაციით მანიპულირება. ასევე, ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ აფხაზეთისთვის საყურადღებო და საფრთხის შემცველია გალში მცხოვრები ეთნიკურად ქართველი ადამიანების ფიზიკური არსებობა. შესაბამისად, მიმართავენ სხვადასხვა მეთოდსა და გზას, რათა გალში დათრგუნონ და შეამცირონ ქართველობის განცდა. ამ ფაქტით დასტურდება კვლევის ერთ-ერთი ჰიპოთეზა - აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა განათლებას იყენებს მანიპულაციის იარაღად, იმისათვის, რომ გავლენა მოახდინოს მოსახლეობის ცნობიერებაზე და ნეგატიურად განაწყოს ქართული სივრცის მიმართ.

გემოაღნიშნული პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი გამოვლინება ქართული ენის შეზღუდვაა. აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობამ გალში სრულად აკრძალა ქართულ ენაზე სწავლება, რის შედეგადაც ახალი თაობისთვის ქართული ენა ხდება უცხო. მეტიც, ბევრი ახალგაზრდა, სამწუხაროდ, ვეღარ ფლობს ქართულს. ამ მიგნებით დადასტურდა კვლევის ერთ-ერთი ჰიპოთეზა - აფხაზეთში ქართული ენა, როგორც კულტურის ერთ-ერთი მთავარი ინდიკატორი - იკარგება.

აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა ქმნის რთულ უფლებრივ პირობებს, რაც გალელების ყოფას ოკუპირებულ ტერიტორიაზე კიდევ უფრო ამძიმებს. ეს გულისხმობს თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვას, არჩევნებში მონაწილეობის მიღებისა და საკუთარ ქონებაზე უფლების მოთხოვნის შეზღუდვას, სტუმრის სტატუსის შეთავსებას. ამ მოცემულობის ფონზე, გალში მცხოვრები ქართველები ცდილობენ ყოველდღიურობის გამარტივებას და ისედაც მძიმე ყოფის შემსუბუქებას.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ამ მძიმე პირობების - უპერსპექტივობის, უიმედობის გამო - ექსპერტებმა და დევნილებმა ისაუბრეს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფრთხეზე, რაც უკავშირდება გალის ქართველებისგან დაცლას. ვინაიდან, დღევანდელი მონაცემებით, აფხაზეთში ქართველები ძირითადად გალში ცხოვრობენ, გალის ქართველებისგან დაცლა დიდ საფრთხეს წარმოადგენს, რადგან აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის მატარებელი ადამიანი ფიზიკურად აღარ დარჩება.

აფხაზეთში მცხოვრებ ქართველთა ემოციური კავშირი ქართულ კულტურასთან ჯერჯერობით შენარჩუნებულია. დღეის მდგომარეობით, ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები ადამიანები ახერხებენ კავშირის შენარჩუნებას, რაც მათ ეხმარებათ იდენტობის შენარჩუნებაში. თუმცა საყურადღებო და საფრთხის შემცველია აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების ოკუპანტების მიერ

დაგვეგმილ კულტურულ-შემოქმედებით ღონისძიებებში ჩართულობა. ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ ამ აქტივობაში ჩართული ადამიანების რაოდენობის ზრდა გამოიწვევს სერიოზულ საფრთხეს, რომელიც ქართული ეთნიკური იდენტობის დაკარგვას ეხება.

აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობა ცდილობს, გალში მცხოვრები ქართველები დააჯეროს იმაში, რომ მეგრელები დამოუკიდებელ ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენენ და, შესაბამისად, მათი იდენტობაც განსხვავებულ მახასიათებლებს მოიცავს.

ზოგადად, გალში მცხოვრები ქართველების ცნობიერებაში მეგრელობა და ქართველობა იდენტურია, შესაბამისად, ისინი აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობის მიერ განხორციელებულ ამ პოლიტიკას შესაძლოა, ვერ აღიქვამდნენ ქართული იდენტობის დაკარგვის საფრთხედ.

გალში მცხოვრები ქართველები უყურადღებობას განიცდიან როგორც აფხაზეთის დე ფაქტო მთავრობის მხრიდან, ისე საქართველოს სახელმწიფოსგან. ეს მეტყველებს მათ ორმაგად მარგინალურ ბუნებაზე. კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ საქართველოს ხელისუფლების ჩართულობა აფხაზეთში ქართული ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნების თვალსაზრისით არ არის საკმარისი. მთავრობის წარმომადგენლების თქმით, სახელმწიფოს აქვს შესაბამისი სტრატეგიული გეგმა, რომელიც ემსახურება აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების პრობლემის აღმოფხვრას და მათ საჭიროებაზეა მორგებული. რესპონდენტთა დიდი ნაწილი, როგორც ექსპერტების, ისე დევნილების, რადიკალურად აკრიტიკებდა სახელმწიფოს. ისინი მიიჩნევენ, რომ სახელმწიფო არ არის ქმედითუნარიანი და არ აქვს დაგვეგმილი პოლიტიკა როგორც აღნიშნული პრობლემის, აგრეთვე, ზოგადად, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოგვარების კუთხით. ეს მოცემულობა ქმნის უიმედობის განცდას, აფხაზეთში მცხოვრები ქართველები ნიჰილისტურად უყურებენ მომავალს.

ექსპერტებმა და აფხაზეთიდან დევნილებმა ისაუბრეს სამომავლო პროგნოზებსა და განწყობებზე. პრაქტიკულად ყველა რესპონდენტი ფიქრობს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ სიტუაცია არ შეიცვალა (რუსული პროპაგანდა ქართული ენის აკრძალვა, განათლების მანიპულაციის იარაღად გამოყენება, მძიმე უფლებრივი მდგომარეობა), დადგება სერიოზული საფრთხე იმისა, რომ აფხაზეთში დაიკარგოს ქართული ეთნიკური იდენტობა.

ექსპერტებმა ისაუბრეს საინტერესო და მნიშვნელოვან ტენდენციებზე: მათ აღნიშნეს, რომ რუსეთ-უკრაინის ომის შედეგებზე ბევრი ფაქტორია დამოკიდებული. რუსეთის დასუსტება და პოლიტიკური სურათის სასიკეთო ცვლილება იქნება გარანტი, რომ პრობლემის მოგვარების კუთხით მოხდეს მნიშვნელოვანი ძვრები.

ბიბლიოგრაფია

Bogishvili, D., Osepashvili, I., Gavashelishvili, E., & Gugushvili, N. (2016). *Georgian National Identity: Conflict and Integration*. Tbilisi: Nekeri.

Cichocka, A. (2021, October 15). *The Falsification of Memory: History as a Tool of Communist Propaganda*. Retrieved from communistcrimes.org: <https://communistcrimes.org/en/falsification-memory-history-tool-communist-propaganda>

Georg Simmel. (1908). *Stranger*.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in The Late Modern Age*. Stanford University Press. .

Goffman, E. (1956). *The Presentation Of Self In Everyday Life*. Edinburgh: University of Edinburgh Social Sciences Research Centre.

Human Rights Watch. (2011, 2 18). *Georgians in Gali*. Retrieved from Human Rights Watch: <https://www.hrw.org>

Martinez, D. (2013). *School Culture and American Indian Educational Outcomes*. Denver : Elsevier Ltd.

Pihama, L., & Lee-Morgan, J. (2019). *Colonization, Education, and Indigenous Peoples*. Springer Nature.

Schmidt, U. (2008). *Language Loss and the Ethnic Identity of Minorities*. Flensburg: EUROPEAN CENTRE FOR MINORITY ISSUES.

Smith, A. (2009). *Indigenous Peoples and Boarding Schools*. New York.

The importance of culture, language and identity. (n.d.). Retrieved from racismnoway.com.

Turvey, B. E., Coronado, A., & Baltazar, K. V. (2022). Integrated Forensic Assessments: A Psychosocial Approach With the Human Rights Perspective. *Criminal Profiling*, 205-234.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა. (n.d.). *გალი*. Retrieved from abkhazia.gov.ge: <https://abkhazia.gov.ge/cities/GALI>

ბერძენიშვილი, ა. (2019). *თანამედროვე სოციოლოგიური თეორიები*. თბილისი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

ზანთარაია, თ. (2019, July 26). *რატომ სთავაზობენ გალეელ ქართველებს გვარის აფხაზურად გადაკეთებას?* Retrieved from radiotavisupleba.ge: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9B-%E1%83%A1%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9C-%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%9A-%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E>

ზურაბაშვილი, თ. (2016). *მშობლიურ ენაზე განათლების შეზღუდვა გალის რაიონში: გამოსავლის ძიებაში*. თბილისი: საქართველოს რეფორმების ასოციაცია.

თორია, მ. (2022). *გალი ქართულ და აფხაზურ ისტორიულ წარმოსახვებში: ორმაგი მარგინალიზაციის ანატომია*. თბილისი: სოციალური სამართლიანობის ცენტრი.

კაჭკაჭიშვილი, ი. (2018). *პოსტმოდერნული სოციალური თეორია*.

კახიშვილი, ნ. (2021, April 20). *გალი აფხაზურ და რუსულ კულტურულ-საგანმანათლებლო პოლიტიკას შორის*. Retrieved from Netgazeti.ge: <https://netgazeti.ge/news/536612/>

კოკაია, ლ., & ჭუმბურიძე, დ. (2022, სექტემბერი 27). *აფხაზეთის ომის მემკვიდრეობა ციფრებში*. Retrieved from radiotavisupleba.ge: <https://www.radiotavisupleba.ge>

ლექსიკონი ცნობარი სოციალურ მეცნიერებებში. (2016). Retrieved from კულტურული იმპერიალიზმი: <http://dictionary.css.ge>

ოთხოზორია, მ. (2022, April 7). *გალი ქართულ და აფხაზურ ისტორიულ წარმოსახვებში: ორმაგი მარგინალიზაციის ანატომია*. Retrieved from socialjustice.org.ge: <https://socialjustice.org.ge/ka/products/gali-kartul-da-afkhazur-istoriul-tsarmosakhvebshi-ormagi-marginalobis-anatomia>

პაპასკირი, ლ. (2016, მაისი 9). *"აფხაზეთში სომხების აქტიურობა ყველანაირ ზღვარს სცდება"*. Retrieved from kvirispalitra.ge: <https://kvispalitra.ge/article/29686-qafkhazethshi-somkhebis-aqtiuroba-yvelanair-zghvars-scdebaq/>

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი. (2021). *ეთნიკური მრავალფეროვნება საქართველოში*. თბილისი.

სოციალურ და ტერმინთა ლექსიკონი - ცნობარი. (2004). თბილისი: ლოგოს პრესი.

ტოკლიკიშვილი, ლ. (2011, september 8). *მალე ვალში აღარ დარჩება არც ერთი ქართველი*. Retrieved from for.ge: <https://for.ge/view/6139/male-galSi-aRar-darCeba-arc-erTi-qarTveli.html>

შანიძე, ა. (2021, october 27). *აფხაზური ენა და მის წინაშე არსებული საფრთხეები*. Retrieved from geocase.ge: <https://www.geocase.ge/ka/publications/541/afkhazuri-ena-da-mis-tsinashe-arsebuli-safrtkheebi>

შიში და გაურკვეველობა: როგორ ცხოვრობენ ქართველები ვალში. (2019, october 9). Retrieved from chaikhana.media: <https://chaikhana.media/ka/stories/890/fear-and-uncertainty-the-life-of-georgians-in-gali>

ჩიჩუა, ნ. (2018, 10 31). *ბავშვებზე ფსიქოლოგიური გემოქმედება და იდენტობის დათრგუნვა ვალში – ციხელაშვილის მოხსენება*. Retrieved from netgazeti.ge: <https://netgazeti.ge>

ცაავა, გ. (2015). *რუსული იმპერიული პოლიტიკა აფხაზეთში (XIX საუკუნის 60-იანი წლები - XX საუკუნის 80-იანი წლები)*. თბილისი: უნივერსიტეტის გამომცემლობა .